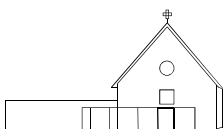

AMOS

INNEHÅLL

Bakgrund	2
Löpande kommentar	4
Amos bok och NT	8

PROFETEN AMOS

(Lars Mörling 2019)

BAKGRUND

Författare och datering

Amos var profet under Israels kung Jerobeam II och Judas kung Ussia. Detta innebär att Amos var verksam mellan 767-753 f.Kr, *"två år före jordbävningen"* (1:1). När man grävde ut Hazor i norra Israel fann man bevis på en väldig jordbävning runt 750 f.Kr. $\pm$ 30 år. Amos beskrev eventuellt en jordbävning (6:11, 8:8, 9:1). Profeten Sakarja hänvisade till just den här jordbävningen mer än 200 år senare (Sak 14:5).

Salomos port i Hazor i samma stil som hans portar i Gezer och Megiddo (1Kon 9:15)

Amos kom från Tekoa i Juda som låg sydost om Betlehem (2Krön 20:20). Amos beskrev sig själv som en boskapsherde som odlade mulbärsfikon (7:14).

Mottagare

Amos var sänd till det norra riket, Israel (7:15). Han gick till Betel som var ett religiöst centrum i Israel. I Betel stod en av de två guldkalvarna. Dessa hade satts upp av Jerobeam I (931-910 f.Kr) och de skulle enligt honom representera Jahveh, Israels Gud (1Kon 12:26-29). På grund av Amos profetior om Guds dom försökte prästen Amasja köra iväg honom från Betel (7:10-13). Men Amos stod fast och sa att han profeterade på Guds uppdrag (7:14-17).

Politiskt: Det norra riket upplevde en glansperiod. Assyrierna fanns visserligen som ett hot, men de tillät samtidigt Israel att föra krig mot Aram, som hade Damaskus som huvudstad. Israels kung, Jerobeam II, lyckades ta tillbaka flera landområden som Aram tagit från Israel (2Kon 14:25-27).

Grundstenar för Omris och Ahabs palats i Samaria ligger närmast berggrunden.

Socialt: Överklassen levde i överflöd och lyx, särskilt i huvudstaden Samaria. Samtidigt skodde de sig på de fattiga och svaga i landet (2:6-8, 4:1, 5:10-12).

Religiöst: De tillbad regelbundet vid sina religiösa centra i Dan och Betel, där de två guldkalvarna stod. Men de offrade även i Gilgal och Beer-Sheba (5:5, 8:14). De följde en kalender för olika högtider (4:4-5).

Platsen för guldkalven i Dan. Ställningen markerar altarets plats.

Israels tillbedjan av Jahveh var direkt felaktig med tanke på guldkalvarna och de bröt mot de tre första buden (2Mos 20:3-6). Men de ville inte vända om från sin synd (4:6-13). Gud sa att han hatade deras form av tillbedjan (5:21-24).

Ett nedrivet altare med fyra horn från Beer-Sheba i södra Juda. På högra mittstenen finns en orm ingraverad. Detta tyder på en synkretistisk tillbedjan av Jahveh när man samtidigt blandade in andra gudar. Troligen var det kung Hiskia som rivit ner detta altare (2Kon 18:4).

Ett altare från Arad i södra Juda. Det är två (!) rökelsealtaren för tillbedjan, ett större och ett mindre. I bakgrunden ses en större ståsten och plats för en mindre ståsten. Ståstenar var representationer för Gud. I Arad hade man tydligen tillbett en höggud och en lägre gud. Detta var sannolikt en synkretistisk tillbedjan av Jahveh och någon annan gud. Detta altare har också varit nedrivet, troligen av kung Hiskia.

Tema

Amos predikade dom över alla riken i området och framförallt över Israel. Det är viktigt att förstå att Israel var Guds egendomsfolk, ett folk som hade ett förbund med Israels Gud. Kallelsen till omvändelse var kopplad till detta förbund: *"Endast er har jag känt som mitt folk av alla jordens släkten. Därför ska jag också straffa er för alla era synder."* (3:2).

Israel skulle dömas av Gud för sin synd. Till slut skulle folket föras bort i fångenskap *"bortom Damaskus"* (5:27) och där låg Assyrien.

De som vände om fick löfte om upprättelse. Gud skulle en dag resa upp *"Davids fallna hydda"*. De ödelagda städerna skulle byggas upp. De skulle få bo i trygghet i sitt land igen och Gud skulle välsigna dem (9:8-15).

LÖPANDE KOMMENTAR

A. Inledning av Amos bok (1:1-2)

Amos, herden från Tekoa, kallades av Gud som talade genom sin profet: *"Hans sade: Herren ska ryta från Sion, höja sin röst från Jerusalem. Då ska herdarnas betesmarker sörja och Karmels höjd torka bort."* (1:2)

B. Domar över alla småriken i regionen (1:3-2:16)

- Damaskus (1:3-5)
- Filisteerna (1:6-8)
- Tyrus (1:9-10)
- Edom (1:11-12)
- Amon (1:13-15)
- Moab (2:1-13)
- Juda (2:4-5)
- Israel (2:6-16)

De flesta smårikena skulle dömas för deras synd mot Israel och Juda. Juda skulle däremot dömas för att de förkastat Herrens lag och börjat tillbe andra gudar (2:4). Israel skulle dömas för att de sålt fattiga som slavar, förtryckt de svaga, begått otukt i tillbedjan av Baal och gått emot Guds profeter (2:6-8, 11).

C. Guds ord till Israel (3:1-9:15)

1. Gud straffade Israel för att de bröt förbundet (3:1-2)

"Endast er har jag känt som mitt folk av alla jordens släkten. Därför ska jag också straffa er för alla era synder." (3:2).

Detta är en nyckelvers för att förstå Guds handlande med Israel i Amos bok.

2. Herren skulle straffa alla Israels synder (3:2-4:3)

- **Guds röst genom sin profet var början på Guds dom (3:3-8)**

I naturen kunde man se att hemska händelser ofta var kopplat till olika läten och förvarningar. På ett liknande sätt förebådade profetens röst Guds kommande dom.

- **Domsord över huvudstaden Samaria (3:9-4:3)**

Ashdod och Egypten kallades till vittnen för att se syndens omfattning. Gud skulle straffa Samaria.

Staden skulle intas och förstöras (3:11).

Överklassen förebråddes för sitt lyxliv med sina soffor och till och med ett hus av elfenben. Troligen avses ett hus med dekor och paneler av elfenben.

(3:15, 6:3-4). När arkeologer grävde ut Samaria hittade man mer än 500 föremål av elfenben.

Kvinnorna drack vin samtidigt som de förtryckte de svaga och fattiga. Gud sa att de skulle ledas bort

norrut och man förstår från boken att de kommer att ledas iväg i fångenskap till Assyrien (4:1-3).

Elfenben från Samaria som föreställer en bevingad sfinx

3. Israel skulle tvingas möta sin Gud (4:6-13)

Gud hade sänt olika domar i form av missväxt, pest och svärd men folket hade inte vänt om till Gud och därför skulle Herren själv konfrontera dem (4:12-13).

4. En sorgesång över Israel (5:1-17)

- **Profeten Amos sjöng en sorgesång (5:1-3)**

Han sörjde över att domen hade fallit. Det skulle bara finnas en tiondel kvar av folket efter domen. Man förstår från boken att de skulle komma att drabbas av krig och därefter fångenskap.

- **Guds lösning var att söka Gud i sann omvändelse (5:4-6)**

Folket uppmanades att verkligen söka Herren själv men att inte göra det i deras religiösa centra i Betel eller Gilgal, som Herren fördömde.

- **Israels synd beskrevs igen (5:7-15)**

De förvrängde rättvisan, tog mutor och trampade på den fattige samtidigt som de levde i lyx. Återigen var Guds lösning sann omvändelse från synden: *"Hata det onda och älska det goda och låt rätten härska i porten. Kanske ska Herren Gud Sebaot vara nådig mot dem som är kvar av Josef."* (5:15)

Porten i Dan där domaren satt för att skipa rätt vid tvister mellan människor.

- **Alla som kunde sjöng med i sorgesången (5:16-17)**

De som var kvar efter Guds dom sjöng med i sorgesången både i staden och på landsbygden.

5. Herrens dag var en domens dag (5:18-7:9)

- **Herrens dag var mörker inte ljus (5:18-20)**

En del verkade längta till Herrens dag utan att förstå att detta skulle vara en domens dag.

- **Gud hatade deras falska religiositet (5:21-27)**

De offrade och sjöng men Gud avskydde ett religiöst beteende utan omvändelse: *"Ta bort dina sångers buller ifrån mig, jag vill inte höra ditt strängospel. Men låt rätten flöda fram som vatten och rättfärdigheten som en ständigt rinnande ström."* (5:23-24). Gud påminde folket om att Israel syndat på samma sätt under ökenvandringen på Mose tid.

- **Makteliten saknade insikt om allvaret i situationen (6:1-7)**

Makteliten levde obekymrad i lyx och överflöd och ville inte förstå att katastrofen skulle komma. Amos intygade att de skulle vara de första att föras bort i fångenskap.

- **Gud svor vid sig själv att domen skulle falla (6:8-14)**

Utan sann omvändelse kunde inget hindra huvudstaden Samaria att falla. En fiende skulle invadera landet.

- **Gud hotade med gräshoppor och eld (7:1-6)**

Om Gud sände gräshoppor och eld skulle inget bli kvar men Amos bad Gud att inte helt förgöra Israel. Gud lyssnade till Amos bön.

- **Gud sa att domen var beslutad (7:7-9)**

Gud sa att han skulle hänga upp ett lod för att se hur skevt Israels hus blivit. Gud skulle döma Israel. De religiösa offerplatserna skulle ödeläggas och kung Jerobeam II:s släkt skulle drabbas av svärd.

6. **Prästen Amasja försökte driva bort Amos (7:10-17)**

Amasja, prästen i Betel, klagade till kungen och han försökte förbjuda Amos att tala domsord över Betel, Samaria, makteliten, kungen och Israel. Han tyckte att Amos kunde jobba som professionell profet i Juda istället. Men Amos svarade att han inte var någon sådan profet. Han var bara en enkel fåraherde och det var Herren som hade sänt honom till Betel. Därefter fick prästen ta emot ett personligt domsord över sig och sin familj.

7. **Israel hade mognat till dom (8:1-13)**

- **Frukt i en fruktkorg (8:1-8)**

Lika säkert som frukt mognat i en korg så var Israel redo för Guds dom. Gud räknade upp deras olika synder och betygade att domen skulle falla.

- **Domens dag skulle bli en dag med mörker och sorg (8:9-10)**

Först när domen fallit skulle man inse dess omfattning och man skulle sörja djupt.

- **Gud skulle sända hunger efter Guds ord (8:11-14)**

När domen väl fallit och de förstått att de verkligen behövde Guds ord, då skulle det vara försent. Nu var profeten Amos ibland dem men då skulle de inte längre kunna finna Guds ord.

Utsikt från Samaria. Pelargatan nedanför berget byggdes under Romartiden av kung Herodes c:a 20 f.Kr.

8. Total förödelse över Israel (9:1-8)

Profeten beskrev katastrofen som total ödeläggelse och död. Gud sa: *"Se, Herren Guds ögon är emot detta syndiga rike, och jag ska utplåna det från jordens yta."* (9:8). Vi vet att det norra riket Israel, upphörde som nation år 722 f.Kr, när Samaria föll och folket fördes bort i fångenskap till Assyrien.

9. Gud skulle visa nåd mot dem som vänt om (9:8-15)

- **Alla sanna troende skulle räddas (9:8-10)**

När Israels folk förts bort i fångenskap bland hedningarna så skulle de siktas som man siktar säd för att få fram vetekornen. Syndarna i Israel skulle inte räddas utan bara de som var sanna troende.

- **En dag skulle Gud åter resa upp landet (9:11-15)**

Israel var som en hydda som rasat ihop. Men Gud lovade att han en dag skulle resa upp *"Davids fallna hydda"*. Israel skulle få återvända från sin fångenskap. Gud skulle ännu en gång plantera dem i landet, där de skulle få bo i trygghet utan att ryckas upp.

AMOS BOK OCH NYA TESTAMENTET

Amos bok är citerad i Apostlagärningarna (Apg) men citaten är lite olika våra moderna översättningar av Amos bok. Den huvudsakliga förklaringen till detta är att våra översättningar går tillbaka till den hebreiska grundtexten medan Lukas som skrev Apg på grekiska, följde Septuaginta, den grekiska översättningen av GT.

Stefanus citerade Amos 5:25-27 under sitt tal inför stora rådet (Apg 7:42-43). När man jämför Septuaginta med Apg så är texterna väldigt lika. Den enda egentliga skillnaden är att Amos skrev *"bortom Damaskus"* medan Stefanus sa *"bortom Babylon"*.

En rimlig förklaring kan vara att Stefanus i sitt tal inför stora rådet syftade på hela fångenskapen, för både Israel och Juda. Fångenskapen kulminerade i att Juda blev bortfört till Babylon år 586 f.Kr.

Jakob, Herren Jesus bror, citerade Amos 9:11-12 i sitt tal på apostlamötet i Jerusalem år 49 (Apg 15:16-18). Det finns inga egentliga skillnader mellan Apg och Septuaginta i den här texten.

Det viktiga var att Jakob förstod att när Gud lovade att han skulle återupprätta Israel, så var alla hednafolken med i Guds löfte och plan. Han tolkade texten i Amos så att löftet gällde det nya förbundet i Jesus Kristus och att hedningarna som nu hade börjat komma till tro på Kristus var inkluderade i Guds löfte.

Båda citaten visar att Stefanus och Jakob ansåg att Amos bok var Guds ord. Citaten tillförde gudomlig auktoritet till deras tal.